

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jana Svatoně, soudce Tomáše Lichovníka a soudce zpravodaje Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatelky **B. V.**, zastoupené JUDr. ICLic. Ronaldem Němcem, Ph.D., advokátem se sídlem Platněřská 4, Praha 1, proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 21. září 2023, č. j. 7 To 179/2023-412, a usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 10. srpna 2023, č. j. 4 T 38/2019-399, spojené s návrhem na odklad vykonatelnosti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 21. září 2023 č. j. 7 To 179/2023-412, a usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 10. srpna 2023, č. j. 4 T 38/2019-399, a výzvy k nastoupení trestu Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 17. října 2023, sp. zn. 4 T 38/2019, takto:

- I. Usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 21. 9. 2023, č. j. 7 To 179/2023-412, a usnesením Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 10. 8. 2023, č. j. 4 T 38/2019-399, byla porušena stěžovatelčina základní práva a svobody podle čl. 8 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.
- II. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 21. 9. 2023, č. j. 7 To 179/2023-412, a usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 10. 8. 2023, č. j. 4 T 38/2019-399, se ruší.

Odůvodnění:

I.**Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí**

1. V ústavní stížnosti podle § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud zrušil v záhlaví označená usnesení, neboť se domnívá, že jimi došlo k porušení jejích ústavně zaručených práv.
2. Z obsahu ústavní stížnosti a spisu Okresního soudu v Karlových Varech sp. zn. 4 T 38/2019 (dále jen „okresní soud“) vyplývá, že okresní soud podle § 83 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "trestní zákoník"), rozhodl usnesením ze dne 10. 8. 2023, č. j. 4 T 38/2019-399, že stěžovatelka vykoná trest odnětí svobody v trvání tří let uložený rozsudkem Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 25. 7. 2019, č. j. 4 T 38/2019-314, který nabyl právní moci dne 25. 7. 2019. Pro výkon tohoto trestu ji soud zařadil do věznice s ostrahou. Výkon tříletého trestu odnětí svobody soud původně podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání pěti let a stanovil povinnost, aby odsouzená zaplatila poškozené škodu ve výši 500 000 Kč, kterou trestnou činností způsobila. Okresní soud zjistil, že stěžovatelka byla rozsudkem okresního soudu ze dne 18. 5. 2020, sp. zn. 3 T 18/2020, odsouzena pro přečin poškození věřitele podle § 202 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku k trestu obecně prospěšných prací ve výměře 300 hodin. S ohledem na zdravotní stav odsouzené však bylo upuštěno od výkonu zbytku trestu obecně prospěšných prací. Okresní soud dále zjistil, že stěžovatelce byla v trestní věci vedené pod sp. zn. 2 T 19/2018 uložena povinnost zaplatit poškozené obchodní společnosti Dakowest Logistic, s.r.o., náhradu způsobené škody ve výši 3 007 543 Kč. Ze zprávy poškozené obchodní společnosti okresní soud zjistil, že stěžovatelka uloženou povinnost neplnila.
3. Stěžovatelka na dotaz okresního soudu, zda hradí dluh uložený v trestní věci vedené pod sp. zn. 4 T 38/2019, uvedla, že probíhá insolvenční řízení, neboť má dluhy kolem 5 milionů korun. Opakovaně hrazení dluhu přislíbila. Zmiňovala, že se snaží zahájit provoz penzionu, ze kterého má v plánu úhradu dluhů financovat, následně však uvedla, že kvůli covidovým opatřením se podnikání zatím nemohlo rozběhnout. Zmiňovala, že má v plánu prodat koně. Následně uvedla, že z dluhu zatím nic neuhradila, protože onemocněla a podrobí se operaci páteře a kyčlí. Okresní soud dospěl k závěru, že bylo zcela na stěžovatelce, aby podmínky zkušební doby splnila. Pokud proklamované sliby nesplnila, finanční prostředky nezískala a rozsáhlou škodu neuhradila, dospěl soud k závěru, že jsou splněny podmínky pro přeměnu podmíněně uloženého trestu na trest nepodmíněný.
4. Stěžovatelka ve stížnosti proti usnesení uvedla, že splácí náhradu škody uloženou v rozsudku vydaném v trestní věci pod sp. zn. 2 T 19/2018, kterou má určenu exekučním příkazem. Neměla tedy možnost splácet náhradu škody z dalšího rozsudku vydaného ve věci pod sp. zn. 4 T 38/2019, na který exekuční příkaz vydán nebyl. Bylo jí sděleno, že pokud bude platit nepřednostní pohledávku, dopustí se tím dalšího trestného činu. Uvedla dále, že se přes dlouhodobé zdravotní potíže stará o tři nezletilé děti ve věku 12, 13 a 16 let. Žádala zároveň o odklad nástupu trestu ze zdravotních důvodů, neboť je po operaci endoprotézy pravého kyčelního kloubu a za půl roku ji čeká druhá operace. K tomu doložila lékařské zprávy a doklad o exekučním plnění náhrady škody z druhé trestní věci.

Stížnost stěžovatelky Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 21. 9. 2023, č. j. 7 To 179/2023-412, zamítl jako nedůvodnou. V odůvodnění uvedl, že stěžovatelka opakovaně doslala šance, aby ve zkušební době uložené povinnosti hradit náhradu škody splnila. Veřejné zasedání soud za tímto účelem opakovaně odročoval. Stěžovatelka přes řadu slibů žádné peníze na dluh v posuzované věci nehradila. Zdravotní stav může řešit po nástupu do výkonu trestu podáním žádosti o odklad výkonu trestu.

II.

Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka namítá, že napadená rozhodnutí vyjadřují nepřiměřeně přísné závěry o splnění podmínek pro přeměnu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody. Tvrdí, že se snažila plnit povinnost nahradit škodu uloženou dřívějším trestním rozsudkem. Požadavek, aby vedle toho splatila ještě další půl milionovou povinnost, nebyla schopna splnit. Její dluhy převyšují 7 milionů korun. U veřejného zasedání opakovaně uváděla, že koně, kteří měli být prodáni, nejsou její. Měla pouze příslibenu část výtěžku z jejich prodeje, který se nakonec neuskutečnil. Rozváděla i svou špatnou sociální situaci, ve které se s dětmi nachází. Namítá, že z veřejného zasedání soud nepořídil zvukový záznam a že protokol o něm nedostatečně zachycuje průběh zasedání. Své vysvětlení, proč zatím nemohla hradit škodu uloženou v dalším trestním rozsudku, včetně zdravotních důvodů, uvedla i ve stížnosti. Ani jeden ze soudů se však její argumentací nijak nezabýval. Znovu připomněla, že se sama stará o tři nezletilé děti a z toho důvodu požádala o odklad vykonatelnosti napadených usnesení.
6. Stěžovatelka s ústavní stížností rovněž spojila návrh na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí.

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario).

IV.

Průběh řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud usnesením ze dne 1. 11. 2023, č. j. II. ÚS 2858/23-30, odložil vykonatelnost napadených usnesení do právní moci rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti.
9. Následně Ústavní soud zaslal ústavní stížnost k vyjádření ostatním účastníkům řízení.
10. Krajský soud ve svém vyjádření především odkázal na odůvodnění napadeného usnesení. Námitku týkající se nepořizování zvukového záznamu stěžovatelka uplatnila poprvé až v ústavní stížnosti. K tomu soud pouze obecně uvedl, že takový postup není v rozporu s praxí obecných soudů.

11. Okresní soud ve svém vyjádření toliko odkázal na odůvodnění napadeného usnesení. K námitce nepořizování zvukového záznamu soud odkázal na § 55 odst. 1 trestního řádu.
12. Krajské státní zastupitelství v Plzni se vzdalo postavení vedlejšího účastníka.
13. Okresní státní zastupitelství v Karlových Varech ve svém vyjádření uvedlo, že ústavní stížnost považuje za nedůvodnou, neboť podle jeho názoru nedošlo k dotčení stěžovatelčiných ústavně zaručených práv. Stěžovatelka měla možnost škodu uhradit. Zkušební doba byla uložena v maximální možné délce pěti let a soud jí tedy již nemohl prodloužit.
14. Vzhledem k tomu, že zasláná vyjádření neobsahují žádné dosud nezjištěné skutečnosti či úvahy, ze kterých by Ústavní soud při svém posouzení vycházel, nezasílal je k replice.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud posoudil všechny výše uvedené skutečnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.
16. Předmětem přezkumu Ústavního soudu bylo posouzení ústavní konformity postupu a závěrů soudů rozhodujících o tom, zda stěžovatelka ve zkušební době splnila podmínky, které jí byly stanoveny při podmíněném odložení trestu odnětí svobody. Přestože konkrétní výměra individuálního trestu a rozhodování o jeho výkonu náleží do výlučné pravomoci obecných soudů (čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, dále jen „Listina“), může Ústavní soud do této jejich rozhodovací činnosti zasáhnout, vykročí-li soudy z obecných mantinelů, které jim dává ústavní pořádek [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1202/17 ze dne 15. 8. 2017 (N 151/86 SbNU 527)]. To platí tím spíše, je-li důsledkem takového soudního rozhodnutí bezprostřední zásah do osobní svobody podle čl. 8 Listiny, jakožto jednoho z nejdůležitějších lidských práv. Rozhodování o výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, jakož i výkonu zbytku trestu obětí svobody, z něž byla odsouzená osoba propuštěna, chápe Ústavní soud jako rozhodování o osobní svobodě jednotlivce [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 4022/18 ze dne 30. 7. 2019 (N 142/95 SbNU 230)].
17. Ústavní soud nemohl přisvědčit stěžovatelčiným námitkám o nepořízení zvukového záznamu o veřejném zasedání u okresního soudu. Soud má v podmínkách trestního řízení odpovědnost za volbu způsobu, jakým bude průběh zasedání zaznamenán. Trestní řád přitom nenařizuje ani nevylučuje možnost pořízení zvukového či obrazovaného záznamu veřejného zasedání v řízení před soudem. Podle § 55a odst. 1, věty první, trestního řádu lze k zachycení průběhu úkonu podle potřeby využít i těsnopisného zápisu, který se pak spolu s prepisem do obyčejného písma připojí k protokolu, případně zvukového nebo obrazového záznamu, anebo i jiného vhodného prostředku. Podle § 55b odst. 5 trestního řádu byl-li zvukový záznam pořízen o průběhu úkonu před soudem a není-li dán důvod k postupu podle odstavce 4 (případy, kdy protokol o hlavním líčení nebo veřejném zasedání není třeba písemně vyhotovovat), zaznamená se jeho podstatný obsah již v průběhu úkonu nebo bezprostředně po jeho ukončení do protokolu (srov. k tomu i § 55b odst. 7 trestního řádu). Stěžovatelka měla právo dle § 57 odst. 1 trestního řádu vznést námitky proti protokolaci, kterého nevyužila.

18. Jde-li o závěry napadených rozhodnutí a důvody, o něž je soudy opřely, musel Ústavní soud námitkám stěžovatelky přisvědčit.
19. Podle první věty § 83 odst. 1 trestního zákoníku platí, že "Jestliže podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil; jinak rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se zbytek trestu vykoná". Za nesporné lze v dané věci považovat, že stěžovatelce byla uložena povinnost, aby ve smyslu zákonné úpravy "podle svých sil zaplatila škodu, kterou trestnou činností způsobila" (srov. § 82 odst. 3 trestního zákoníku). Z výše uvedeného je však podle Ústavního soudu zřejmé, že soudy splnění této povinnosti náležitě nezkoumaly, resp. rezignovaly na kvalifikované zhodnocení atributu uložené povinnosti, vyjádřeného slovy "podle svých sil". Nepříjemně se spokojily pouze s lakonickým konstatováním o neplacení náhrady škody (navíc důkazně problematicky podloženému - viz níže) a toliko na jeho základě rozhodly o omezení stěžovatelčiny osobní svobody.
20. Okresní soud sice uvedl, že dospěl k závěru o nesplnění povinnosti zaplatit náhradu škody, nicméně tento závěr dostatečně neodůvodnil. V první řadě stěžovatelce vytknul, že slibovala uhrazení škody, ale namísto úhrady nakonec vždy zmínila pouze důvod, pro který škodu hradit nemohla a škodu nakonec nehradila. Krajský soud v odůvodnění nijak nereagoval na doloženou stížnostní námitku stěžovatelky, že placení náhrady škody z předchozího trestního rozhodnutí je vymáháno exekučně a že náhradu škody uloženou v projednávané trestní věci nemůže splácet, když se k tomu stará o tři nezletilé děti. Závěr obecných soudů, že stěžovatelka nebyla dbalá plnění, potažmo kontroly plnění svých povinností a pro úhradu náhrady škody neučinila maximum možného, není podložen.
21. V argumentaci obecných soudů absentují kvalifikované úvahy ohledně naplnění atributu uložené podmínky, vyjádřeného slovy "podle svých sil". Aby mohla stěžovatelka podle svých sil zaplatit jakoukoliv náhradu jí způsobené škody, musí mít nějaké zbytné peněžní prostředky či významný majetek, který by se dal ku prospěchu poškozených zpeněžit. Anebo musí mít možnost si tyto prostředky opatřit. Přes opakované námitky stěžovatelky takové hodnocení soudy neprovedly.
22. Stěžovatelka opakovaně tvrdila a dokládala, že část jejích příjmů je exekučně zabavována pro splácení náhrady škody uložené v předchozím trestním řízení a že mimo probíhající exekuci další náhradu škody hradit nemůže. Stěžovatelka tím podle Ústavního soudu fakticky vznesla námitku, že disponibilní část jejích příjmů je mimo její kontrolu.
23. Jsou-li stěžovatelčina tvrzení pravdivá, což soudy nedokázaly kvalifikovaně vyvrátit, není zcela jasné, co více měla stěžovatelka pro náhradu škody v nyní posuzované věci udělat. Povinný, nacházející se v podstatě v dluhové pasti (byť by si jí zavinil sám), může jen těžko ovlivnit "tok" zabavených peněžních prostředků. Aby mohl závěr o naplnění podmínek § 83 odst. 2 trestního zákoníku pro přeměnu trestu obstát, musely by soudy např. kvalifikovaně uzavřít, že exekuce jsou důsledkem stěžovatelčina nezodpovědného života ve zkušební době nebo jde např. o fiktivní pohledávky, kterými se stěžovatelka snaží "vyvést" své příjmy z postihované sféry na nějakou blízkou osobu.
24. Nelze-li dospět k závěru o stěžovatelčině aktuální či potenciální majetnosti, což napadená rozhodnutí ani spisový materiál prozatím neumožňují, je třeba nahlížet na nařízení výkonu trestu odnětí svobody pro neplacení náhrady škody jako na faktické trestání stěžovatelky za její nemajetnost. Z ústavněprávního hlediska jde podle Ústavního

soudu o obdobnou situaci, jakou je v čl. 8 odst. 2 Listiny zapovězené zbavení osobní svobody pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

25. Co se týče potenciální majetnosti stěžovatelky (tedy příjmů, jejichž opatření by po ní bylo možné spravedlivě požadovat), může jistě být výchozím bodem úvah soudů zásada, podle níž zdravý jedinec v produktivním věku je schopen výdělečné práce a tedy alespoň dílčího splácení způsobené škody. V dané věci však proti aplikaci této zásady nasvědčovala přinejmenším stěžovatelčina tvrzení o jejím špatném zdravotním stavu, který si vyžádal opakované operační zákroky (ve spisech se nachází několik kopií lékařských zpráv o různých zdravotních problémech). Ani tato tvrzení soudy nepodrobily žádnému kritickému hodnocení ohledně stěžovatelčiných možností škodu v posuzované trestní věci nahradit.
26. Z uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že nedostatečným odůvodněním napadených rozhodnutí soudy porušily stěžovatelčino právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, v důsledku čehož došlo rovněž k porušení jejího ústavního práva na ochranu osobní svobody podle čl. 8 odst. 2 Listiny.
27. Ve znovuotevřeném řízení bude úkolem okresního soudu důkladně se zabývat stěžovatelčinou (ne-)majetností v průběhu zkušební doby, aby mohl posoudit, nakolik mohla stěžovatelka "podle svých sil" platit uloženou náhradu škody. Teprve poté bude možné dospět ke kvalifikovanému závěru o (ne)plnění uložených povinností.
28. Z těchto důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadená rozhodnutí zrušil. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 10. ledna 2024

Za správnost vyhotovení:
Alena Pelikánová

Jan Svatoň v. r.
předseda senátu